

Anna Frąckowiak

Wyzwania dla pedagogiki szkoły wyższej w kontekście raportów z obrad Światowej Konferencji Szkolnictwa Wyższego

---

Pedagogika Szkoły Wyższej nr 2, 135-149

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Frąckowiak

Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica, Płock

Wyzwania dla pedagogiki szkoły wyższej w kontekście raportów z obrad Światowej Konferencji Szkolnictwa Wyższego

Wprowadzenie

Rok 2009 obfitował w ważne wydarzenia na skalę światową, również dla środowiska akademickiego. UNESCO kontynuując tradycje światowych konferencji, zorganizowało dwa istotne dla edukacji spotkania na szczeblu międzynarodowym. Pierwsze z nich, Szósta Międzynarodowa Konferencja Edukacji Dorosłych (CONFINTEA VI), zaplanowano na maj 2009 roku, jednak z powodu nasilonych zachorowań na tzw. świńską grypę, konferencja odbyła się w dniach 1–4.12.2009 w Belem w Brazylii¹. Spotkanie drugie, które szczegółowo zaprezentowano w niniejszym artykule, to Światowa Konferencja Szkolnictwa Wyższego, która odbywała się w dniach 5–8.07.2009 w Paryżu.

Pierwszą konferencję „Szkolnictwo wyższe w XXI wieku – wizje i działania” zorganizowano w dniach 5–9.09.1998 roku, aby przeanalizować zmiany zachodzące w szkolnictwie wyższym i największe wyzwania dla uczelni w obliczu nadchodzącego XXI wieku. Zwrócono wówczas szczególną uwagę na kwestie równości szans dostępu do szkolnictwa wyższego, modernizację uczelni, odpowiadanie na potrzeby społeczne, a także ściślejsze powiązanie kształcenia w szkołach wyższych z zapotrzebowaniem rynku pracy. Podkreślono również rolę szkolnictwa wyż-

---

¹ Zob. A. Frąckowiak, *VI Międzynarodowa Konferencja Edukacji Dorosłych (CONFINTEA VI): „żyć i uczyć się dla pomyślnej przyszłości. Siła edukacji dorosłych”*, „Rocznik Andragogiczny” 2009, s. 25–37.

szego w kulturowym, społecznym i ekonomicznym rozwoju społeczeństw, promowaniu praw człowieka, zrównoważonego rozwoju, demokracji, sprawiedliwości społecznej i solidarności intelektualnej w wymiarze międzynarodowym².

Po pięciu latach odbyło się spotkanie poświęcone analizie głównych trendów w szkolnictwie wyższym, które miało charakter przygotowawczy dla kolejnej konferencji światowej. Wskazano na nim główne zagadnienia, mające znaczenie dla edukacji na poziomie wyższym: globalizację, technologię informacyjną, zmieniające się relacje między uczelniami, państwem, rynkiem pracy i społecznością lokalną, zmiany demograficzne, kwestie nierówności społecznych, niestabilności i braku bezpieczeństwa³.

Druga konferencja, zorganizowana w 2009 roku, odbyła się pod hasłem przewodnim „Nowa dynamika szkolnictwa wyższego i badań w obliczu zmian i rozwoju społecznego”. Przed konferencją powołano grupę roboczą, złożoną z ekspertów od szkolnictwa wyższego. Tradycyjnie także, przed główną konferencją w Paryżu odbyło się pięć konferencji regionalnych, których zadaniem było określenie największych dokonań, problemów i wyzwań związanych ze szkolnictwem wyższym w poszczególnych częściach świata: Ameryce Łacińskiej i Karaibach (Cartagena de Indias, 4–6.06.2008), Azji i krajach Pacyfiku (Makao, 25–26.09.2008), Afryce (Dakar, 10–13.11.2008), Europie (Bukareszt, 21–24.05.2009) oraz krajach arabskich (Kair, 31.05.–2.06.2009).

Tematyka obrad Światowej Konferencji Szkolnictwa Wyższego

Obrady zorganizowano na sesjach plenarnych wokół dwóch głównych kwestii:

- szkolnictwo wyższe wobec wyzwań globalizacji – zrównoważonego rozwoju, edukacji dla wszystkich oraz ograniczania zjawiska biedy,

---

² <http://www.esib.org/index.php/News/newsletter-student-voice/212-issue-11-student-voice-newsletter/498-preparing-for-a-world-conference-on-higher-education>(8.05.2010).

³ *2009 World Conference on Higher Education: The New Dynamics of Higher Education and Research for Societal Change and Development*, Outline, UNESCO, Paris 5–8 July 2009, s. 2.

- szkolnictwo wyższe a kwestie społeczne – społeczeństwo wobec szkolnictwa wyższego, a także społeczna odpowiedzialność szkół wyższych.

Szczególną uwagę podczas obrad poświęcono problemom szkolnictwa wyższego w Afryce Subsaharyjskiej. Spotkania panelowe dotyczyły natomiast analizy następujących zagadnień:

- internacjonalizacji, regionalizacji i globalizacji – skupiono się głównie na dyskusjach dotyczących relacji między szkolnictwem wyższym a państwem oraz rynkiem pracy, możliwościami i zagrożeniami związanymi z międzynarodowym wymiarem edukacji na poziomie wyższym, zmianami polityki wobec szkół wyższych i modeli zarządzania uczelniami, zróżnicowaniem międzynarodowych inicjatyw i projektów partnerskich,
- równości, dostępu i jakości – w tym rozumieniu równości, która w kontekście szkolnictwa wyższego oznacza nie tylko łatwy dostęp, ale i sukces w nauce, efektywny proces kształcenia, dbanie o jakość edukacji na poziomie wyższym, rolę szkolnictwa niepaństwowego, zróżnicowanie szkół wyższych, konsekwencje edukacji skoncentrowanej na studentach oraz kształcenia ustawicznego, rozwój edukacji na odległość w postaci e-learningu, dostępność edukacyjnych źródeł internetowych,
- uczeniu się, badaniom i innowacjom – dyskusje prowadzono wokół relacji między uczeniem się, badaniami i innowacjami, które postrzegane są jako warunek zrównoważonego rozwoju, zdolności szkół wyższych do odpowiadania na potrzeby społeczne, zwłaszcza społeczeństwa wiedzy, wokół zróżnicowanych dróg studiowania, a także dostępności różnych typów uczelni i kwestii elitarności uniwersytetów⁴.

Zagadnienia te rozważano szczególnie w aspekcie państwowych i niepaństwowych szkół wyższych, możliwości, jakie tworzy wykorzystanie technologii informacyjnej, dostępu do otwartych zasobów edukacyjnych, funduszy przeznaczanych na szkoły wyższe, zarządzania uczelniami⁵.

---

⁴ 2009 World Conference on Higher Education: *The New Dynamics of Higher Education and Research for Societal Change and Development*, Outline, UNESCO, Paris 5–8 July 2009, s. 2; 5.

⁵ Ibidem, s. 3–4.

Przemiany szkolnictwa wyższego w kontekście globalizacji

W dokumentacji przygotowanej na konferencję, znalazły się dwa raporty, które wymagają bardziej szczegółowej analizy. Jednym z nich jest raport poświęcony globalnym zmianom zachodzącym w szkolnictwie wyższym, drugi zaś, to raport krajów europejskich na temat funkcjonowania szkół wyższych na naszym kontynencie. W dokumencie dotyczącym globalnych przemian szkolnictwa wyższego⁶ zwrócono uwagę przede wszystkim na rosnącą konkurencję między uczelniami, wymuszoną przez zjawisko globalizacji, która jest dwójakiego rodzaju. Z jednej strony pomaga uczelniom doskonalić funkcjonowanie, stwarzając jednocześnie zagrożenie dla tradycyjnych wartości, misji środowiska akademickiego i społeczności akademickiej. Inną tendencją w szkolnictwie wyższym jest rozwój współpracy międzynarodowej, co przejawia się między innymi w wysyłaniu studentów i kadry na stypendia i staże do uczelni zagranicznych, zakładaniu kampusów poza granicami własnego kraju czy tworzeniu międzyuczelnianych porozumień i projektów. Jednym z ważniejszych projektów tego rodzaju jest Proces Boloński. Autorzy raportu zwrócili jednak uwagę na fakt, że biedne kraje i niedofinansowane uczelnie mają bardzo małe szanse na polepszenie swojej pozycji na arenie międzynarodowej. Podkreślono również nieobiektywność rankingów szkolnictwa wyższego, które faworyzują duże instytucje, zwłaszcza te, w których językiem wykładowym jest angielski, z wieloma kierunkami, otrzymujące państwowe fundusze na badania⁷.

Międzynarodowy wymiar szkolnictwa wyższego to głównie mobilność studentów. Według danych przytoczonych w raporcie – 2,5 mln studentów studiuje poza swoim krajem, a oblicza się, że do roku 2020 ta liczba wzrośnie do 7 mln. Potentatami w liczbie zagranicznych studentów są oczywiście uczelnie w Stanach Zjednoczonych i Europie Zachodniej, które w 2000 roku przyciągnęły około 1,3 mln osób, a w 2007 – 1,8 mln. Natomiast w interesującym nas najbardziej regionie, czyli w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, w 2000 roku studiowało

---

⁶ P.G. Altbach, L. Reisberg, L.E. Rumbley, *Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution*, UNESCO 2009.

⁷ Ibidem, s. 2–3.

131 tys. zagranicznych studentów, a w 2007 roku – 200 tys.⁸ Uczelnie Stanów Zjednoczonych, Europy Zachodniej i Australii są najbardziej atrakcyjne dla studentów z Azji, natomiast szkoły wyższe z terenu Unii Europejskiej wzmacniają mobilność swoich studentów dzięki różnym programom stypendialnym. Uczelnie w krajach nieanglojęzycznych, aby być bardziej atrakcyjne dla studentów zagranicznych coraz częściej uruchamiają kierunki studiów, na których zajęcia prowadzone są w języku angielskim⁹.

Innym problemem, mającym również globalny zasięg, jest umasowienie szkolnictwa wyższego. Według danych raportu, w Stanach Zjednoczonych po raz pierwszy zaobserwowano to zjawisko w 1960 roku, kiedy 40% młodzieży w wieku akademickim rozpoczęło naukę w szkołach wyższych. Wkrótce potem masowe zainteresowanie wykształceniem wyższym zaobserwowano w innych krajach, na przykład w Japonii i państwach Europy Zachodniej w latach 80., a później również w krajach Azji Wschodniej i Ameryki Łacińskiej. Zainteresowanie wykształceniem wyższym nie spada i w skali globalnej zanotowano wzrost liczby studentów (młodzieży akademickiej) z 19% w 2000 roku do 27% w 2007 roku¹⁰. Z naszego punktu widzenia najbardziej interesujące są dane dla obszaru Centralnej i Wschodniej Europy, gdzie odnotowano wzrost liczby studentów z 41% w roku 2000 do 62% w 2007 roku¹¹. W Polsce zjawisko gwałtanego wzrostu liczby osób studiujących odnotowano po roku 1989, kiedy zniesiono limity przyjęć na studia oraz punkty za pochodzenie.

Zjawisko masowości nie oznacza jednak powszechnego dostępu do szkół wyższych, ponieważ odsetek młodzieży studiującej, pochodzącej z terenów wiejskich lub znacznie oddalonych od ośrodków akademickich jest wciąż poniżej oczekiwań. Poważną przeszkodą podejmowania studiów nadal są finanse. Niezależnie od tego, że istnieją jeszcze studia bezpłatne, młodzieży nie stać na utrzymywanie się podczas tych studiów, a perspektywa wzięcia pożyczki związana jest najczęściej z obawą

---

⁸ Ibidem, s. 7.

⁹ Ibidem, s. 7.

¹⁰ Ibidem, s. 4.

¹¹ Ibidem, s. 5.

przed problemami z jej spłatą¹², zwłaszcza w okresie niestabilności rynku pracy czy kryzysu ekonomicznego. Problemy finansowania szkół wyższych po części wiążą się też z rolą, jaką przypisuje się im we współczesnych społeczeństwach. W ostatnich latach generalnie zaobserwowano wzrost opłat za naukę w uczelniach oraz tendencję do tego, aby to studenci i ich rodzice ponosili większą odpowiedzialność finansową, co wynika ze zmiany postrzegania roli szkolnictwa wyższego. Jak podkreślają autorzy raportu, tradycyjne szkolnictwo wyższe traktowane było jako dobro publiczne, ponieważ przyczyniało się do kształtowania bardziej świadomych obywateli, budowało kapitał ludzki i napędzało rozwój gospodarczy. Ostatnio coraz częściej jednak szkolnictwo wyższe postrzegane jest jako dobro prywatne, z którego korzystają przede wszystkim jednostki. Stąd też coraz więcej krajów decyduje się na wprowadzenie opłat za studia. Bezpłatne studia w uczelniach państwowych zaczynają natomiast tworzyć mały, trudno dostępny i elitarny sektor szkolnictwa wyższego (np. w Japonii)¹³. Problemy finansowe dotyczą nie tylko studentów, ale i kadry akademickiej. W raporcie zwrócono uwagę na to, że w wielu krajach pensje pracowników naukowych są niskie, co powoduje zjawisko drenażu mózgów, na czym w szczególności korzystają uczelnie w Stanach Zjednoczonych¹⁴.

Kwestią, która zyskuje coraz bardziej na znaczeniu w obliczu globalizacji, jest problem jakości kształcenia na poziomie wyższym. Ustalono pewne wzorce dbania o odpowiedni poziom nauczania i badań, które zwykle oparte są na ocenie środowiskowej. W kontekście debat o jakości często podkreślany jest wzrost liczby prywatnych szkół wyższych, które nie zawsze spełniają te kryteria i nie są postrzegane jako prestiżowe. Jest to jednak w pewnym stopniu uproszczenie, ponieważ można spotkać bardzo dobre, elitarne wręcz prywatne uczelnie i marne państwowe uniwersytety. Niemniej jednak prywatne szkolnictwo wyższe rozwija się i stanowi również konkurencję dla uczelni państwowych, a w niektórych krajach sektor prywatny zaczyna zdobywać wyraźną przewagę nad państwowym. Do krajów, w których uczelnie prywatne stanowią ponad 70%

---

¹² Ibidem, s. 6.

¹³ Ibidem, s. 10–11.

¹⁴ Ibidem, s. 13.

szkół wyższych, należą między innymi Indonezja, Japonia, Filipiny, Korea, kraje Europy Środkowej i Wschodniej (w tym Polska – 71%) oraz niektóre kraje afrykańskie. Zagroženiem dla jakości kształcenia i badań jest nacisk władz państwowych, aby uczelnie korzystały z innych źródeł finansowania. W raporcie podano, że w krajach OECD rządowe pieniądze przeznaczane są na 72% badań naukowych. Wymaga się jednak od uczelni, aby wchodziły w ściślejsze związki z biznesem i przemysłem i stamtąd czerpały fundusze. Zatem komercjalizacja pracy uczelni jest zagrożeniem dla jej tradycyjnych wartości i jakości pracy¹⁵.

Ostatnim ważnym trendem, na jaki zwrócono uwagę, jest wzrost udziału technologii informacyjnej w działalności szkół wyższych. Nie chodzi tu tylko o rozwój edukacji na odległość i coraz większe nią zainteresowanie wśród studentów, czy funkcjonowanie uniwersytetów otwartych, ale także problemy z jakością edukacji oferowanej w trybie e-learningu. Technologia informacyjna to również poszerzanie wolnego dostępu do źródeł, materiałów, zasobów edukacyjnych, coraz więcej jest też dostępnych w Internecie baz pełnotekstowych, elektronicznych książek i czasopism naukowych. Rodzi to jednak problemy związane z ochroną własności intelektualnej¹⁶.

Problemy europejskiego szkolnictwa wyższego

Raport dotyczący regionu europejskiego jest pokłosiem spotkania, które odbyło się w dniach 22–24.05.2009 w Bukareszcie pod hasłem „Forum UNESCO na temat szkolnictwa wyższego w regionie europejskim: dostęp, wartości, jakość i konkurencyjność”¹⁷. Owe cztery słowa kluczowe to zagadnienia, wokół których prowadzono rozważania, toczono dyskusje i wygłaszano referaty. Dodatkowo zwrócono uwagę na jedno z wyzwań stojących przed europejskim szkolnictwem wyższym, czyli międzynarodowym wymiarem edukacji.

---

¹⁵ Ibidem, s. 12.

¹⁶ Ibidem, s. 14–15.

¹⁷ UNESCO Forum on Higher Education in the Europe Region: Access, Values, Quality and Competitiveness, Bucharest, Romania, 22–24.05.2009.

Jak wiadomo, europejskie szkolnictwo wyższe od 1999 roku realizuje etapowo założenia Procesu Bolońskiego i temu zagadnieniu poświęcono sporo miejsca w raporcie europejskim. Zwrócono uwagę na duże zainteresowanie dosyć specyficzną reformą uczelni oraz na fakt, że wszystkie kraje, biorące obecnie udział w Procesie Bolońskim włączyły się w niego zupełnie dobrowolnie. Rok 2010 okazał się nierealny jako koniec wprowadzania wszystkich planowanych zmian, obecnie perspektywą braną pod uwagę jest rok 2020. W Procesie Bolońskim zwracać się będzie uwagę głównie na rozwój potencjału ludzkiego w perspektywie całościowego uczenia się, zwłaszcza w obliczu zwiększającej się liczbę grupy seniorów, jak też na kształcenie i doksztalcanie absolwentów uczelni¹⁸.

Zebrani podkreślili wagę dostępu do szkolnictwa wyższego bez względu na wiek, płeć, pochodzenie, miejsce zamieszkania czy stan zdrowia. Szczególnie należy zwrócić uwagę na to, czy szkolnictwo wyższe jest rzeczywiście otwarte na osoby z grup defaworyzowanych, czyli takich, w których rodzinie nikt nie ma jeszcze wykształcenia wyższego, mniejszości, imigrantów, osoby o niskich dochodach. Analizując zagadnienie dostępu do szkół wyższych, zwrócono także uwagę na kobiety. Wydawać by się mogło, że akurat w Europie kobiety nie mają problemu z podjęciem i realizacją studiów. Jednak uczestnicy spotkania wskazali na fakt, że należy zwiększyć liczbę studentek na kierunkach ścisłych i inżynierskich oraz liczbę kobiet wśród kadry naukowej, zwłaszcza z wyższymi stopniami i tytułami naukowymi oraz prowadzących badania¹⁹.

Dla prawidłowego funkcjonowania szkół wyższych niezwykle ważne są wartości, a do tych najważniejszych zaliczają się autonomia, wolność akademicka oraz prawda. Szczególnie należy dbać o niezależność akademii, zarówno kadry, jak i studentów, ponieważ wolność jest niezbędnym warunkiem rozwoju wiedzy i badań oraz ogłaszania ich rezultatów. Uczestnicy spotkania zwrócili uwagę, że wartości, pełniąc rolę stałych drogowskazów, są często ostoją w sytuacjach, których doświadczamy

---

¹⁸ *Bucharest Message to the 2009 World Conference on Higher Education – Experiences and Recommendations from the Europe Region*, Bucharest 2009, s. 2–3.

¹⁹ *Ibidem*, s. 4–5.

(ostatnio np. kryzys gospodarczy). Dla prawidłowego działania współczesnego społeczeństwa, uczelnie, kształcące przyszłych świadomych obywateli, powinny wpajać studentom wartości demokracji, sprawiedliwości i tolerancji. Aby społeczeństwo wiedzy prawidłowo funkcjonowało, niezbędne jest wyposażanie studentów w umiejętność krytycznego myślenia i oceniania zmian dokonujących się w gospodarce, społeczeństwie i kulturze²⁰. A krytycyzm ów możliwy jest między innymi dzięki wolności. Jakość to kolejne zagadnienie kluczowe, które jest również jednym z osiowych kierunków działania w ramach Procesu Bolońskiego. W 2005 roku przyjęto „Standardy i wytyczne oceny jakości w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego”. Uczestnicy spotkania wskazali na konieczność współpracy między uczelniami, zwłaszcza różnych typów dla właściwej oceny jakości kształcenia i badań.²¹ Kwestia konkurencyjności uczelni widoczna jest w Europie szczególnie w obliczu zmian demograficznych i zmniejszania się grupy młodzieży w wieku akademickim oraz nasilonych migracji zarobkowych. Uczestnicy spotkania zwrócili dlatego uwagę na rozwój koncepcji i praktyki edukacji ustawicznej w środowisku akademickim, na oferowanie nowych programów kształcenia, kształtowanie nowych i potrzebnych na rynku pracy kompetencji i doksztalcania oraz doskonalenia zawodowego, odpowiadającego potrzebom dorosłych²².

W podsumowaniu uczestnicy wskazali najbardziej potrzebne działania w przyszłości, do których zaliczyli „globalizację z ludzką twarzą”, w ramach której zaproponowali ściślejszą współpracę z uczelniami Afryki Subsaharyjskiej, opracowanie strategii oraz sposobów finansowania współpracy międzynarodowej. Proces Boloński wskazano jako przykład reformowania szkolnictwa wyższego, na którym można się wzorować w opracowywaniu niektórych rozwiązań²³.

---

²⁰ Ibidem, s. 5–6.

²¹ Ibidem, s. 7.

²² Ibidem, s. 9.

²³ Ibidem, s. 10.

Wyzwania dla pedagogiki szkoły wyższej

Analizując komunikat wydany po obradach konferencji, można zwrócić uwagę na kilka spraw istotnych dla dalszego rozwoju szkolnictwa wyższego oraz pedagogiki szkoły wyższej. Jedną z ważniejszych kwestii jest społeczna odpowiedzialność za szkoły wyższe. W komunikacie zdecydowanie określono edukację na poziomie wyższym jako dobro publiczne, za które odpowiedzialne powinny się czuć, przede wszystkim, rządy poszczególnych krajów. Z drugiej strony uczelnie mają swoje zobowiązania wobec społeczeństwa, zwłaszcza społeczeństwa wiedzy. Należą do nich przygotowanie studentów do życia w globalnym świecie i radzenie sobie z zagrożeniami tego świata, na przykład ze zmianami klimatycznymi, wielokulturowością, czynnikami szkodliwymi dla zdrowia. Oprócz tego studentom potrzebna jest umiejętność krytycznego myślenia i aktywnego udziału w życiu społecznym, dbania o prawa człowieka, łącznie ze zwróceniem uwagi na równouprawnienie. Jest to ściśle związane z kształtowaniem postaw etycznych studentów, a zatem wymaga zadbania o realizację sfery wartości w środowisku akademickim. Do kluczowych wartości należą oczywiście autonomia, ale także demokracja z wolnością. Wartości te umożliwiają także większą otwartość uczelni i przejrzystość ich działań²⁴.

Drugą kwestią jest sprawa dostępności szkolnictwa wyższego, eliminowanie przejawów dyskryminacji, o ile takie istnieją oraz jakości. W komunikacie pokonferencyjnym podkreślono, że sama dostępność szkolnictwa wyższego już nie wystarczy, ponieważ powinna ona być powiązana z sukcesem studentów, to znaczy uruchamiać działania, które zapobiegać będą rezygnacji ze studiów. W dużej mierze działania te powiązane są z usuwaniem nierówności w dostępie do szkolnictwa wyższego grup defaworyzowanych, także kobiet. Natomiast wobec osób chętnych do studiowania, a pochodzących ze środowisk biednych i zaniedbanych, należy uruchomić finansowe programy pomocowe na preferencyjnych warunkach. Dostępność szkolnictwa wyższego zależy również od jego różnorodności, dlatego też potrzebne są państwowe i pry-

---

²⁴ 2009 World Conference on Higher Education: *The New Dynamics of Higher Education and Research for Societal Change and Development*, Communiqué, 8 July 2009, s. 2–3.

watne uczelnie kierujące swoje oferty do różnych typów studentów. Innym sposobem na zwiększenie dostępności szkolnictwa wyższego jest rozwój programów edukacji na odległość, upowszechnienie szeroko-pasmowego Internetu, rozwój infrastruktury uczelnianej oraz udostępnianie zasobów edukacyjnych i wyników badań w Internecie. W tym kontekście ważne jest również kształtowanie oferty edukacyjnej przez uczelnie stosownie do potrzeb społecznych, również dotyczących kształcenia technicznego i zawodowego w perspektywie całościowej²⁵. Z kolei kwestia jakości, to nie tylko standardy i wzorce oceny poziomu kształcenia i prowadzenia badań, ale także kształtowanie kultury jakości. Standardy i kryteria oceniania jakości szkół wyższych nie mogą być oderwane od celów, jakie realizują uczelnie, w tym uczenia studentów niezależnego sposobu myślenia oraz umiejętności uczenia się przez całe życie. Nie mogą one znosić i blokować innowacyjności i różnorodności szkolnictwa wyższego. Jakość to też odpowiednio wykwalifikowana kadra, zaangażowana w swoją pracę, z odpowiednim przygotowaniem pedagogicznym²⁶.

Trzecią grupą ważnych zagadnień są kwestie międzynarodowego wymiaru działalności szkół wyższych, regionalizacja i globalizacja. Podstawową zasadą, na której oparta powinna być współpraca między uczelniami z różnych krajów, jest wzajemny szacunek, solidarność oraz umiejętność prowadzenia dialogu w sytuacji zróżnicowania kulturowego. Owa współpraca to również pomoc uczelniom z krajów rozwijających się oraz promowanie zjawiska „wymiany mózgów”, zamiast ich drenażu. Tego typu rozwiązania możliwe są choćby w tworzeniu międzynarodowych sieci uczelnianych. Wysłunęto zatem kwestię bardziej rozsądnego traktowania mobilności kadry akademickiej. Przestrzeżono jednocześnie przed niebezpieczeństwem, wynikającym z globalizacji i nawiązywania kontaktów z uczelniami zagranicznymi, które dotyczy trafienia na instytucję partnerską, oferującą niską jakość kształcenia i badań lub też może być zaliczona do kategorii „producenta dyplomów” (*degree mill*). Swoistym rozwiązaniem tego problemu może być regionalizacja, czyli ściślejsza współpraca uczelni w danym regionie, które zwracają uwagę

---

²⁵ Ibidem, s. 3–4.

²⁶ Ibidem, s. 4.

na jakość pracy, prowadzone badania, innowacje i uznawanie kwalifikacji²⁷.

Ostatnimi problemami poddanymi analizie były edukacja, badania i innowacje. W komunikacie zwrócono uwagę na to, że potrzeba na nie więcej środków finansowych, o które starać się powinny same uczelnie, poszukując nowych źródeł finansowania, nie polegając wyłącznie na państwie, a także ustanawiając projekty partnerskie szkół wyższych państwowych i prywatnych. Z kolei, same badania powinny ewoluować w kierunku projektów interdyscyplinarnych, służących społeczeństwu. Powinno zwrócić się więc większą uwagę w projektach badawczych na zagadnienia ważne dla społeczności lokalnej oraz podnoszenia poziomu życia społecznego. Społeczeństwo powinno być też lepiej informowane o wynikach badań. Poszerzone powinny zostać też możliwości pozyskiwania przez kadre akademicką stypendiów na staże i badania. Należy także rozwijać wirtualne biblioteki pomagające w kształceniu i badaniach²⁸. Podczas obrad dyskutowano także nad kondycją szkolnictwa wyższego w Afryce Subsaharyjskiej, więc w komunikacie końcowym jedną z sekcji przeznaczono na wskazania rozwoju uczelni w tym regionie świata, wymieniając jako bardziej potrzebne zmiany: konieczność zwiększenia udziału studentów w zarządzaniu uczelniami, większe zróżnicowanie typów uczelni, rozwój edukacji na odległość oraz edukację nauczycieli²⁹.

Podsumowanie

Powyższe analizy pozwalają na udzielenie odpowiedzi na pytanie, jakie wyzwania dla pedagogiki szkoły wyższej wynikają z obrad paryskich. Otóż jednym z istotniejszych wyzwań wydaje się poddanie dyskusji kwestii wartości akademickich. XVIII Ogólnopolskie Seminarium Pedagogiki Szkoły Wyższej poświęcono jednej z ważniejszych dla środowiska akademickiego wartości – prawdzie. Warto jednak rozważyć kwes-

---

²⁷ Ibidem, s. 5.

²⁸ Ibidem, s. 6.

²⁹ Ibidem, s. 7.

tię wartości w szkolnictwie wyższym w szerszym kontekście, zwłaszcza wartości, na które zwrócono uwagę podczas obrad konferencji. Kolejnym zagadnieniem, które być może umyka uwadze w dyskusjach dotyczących polskiego szkolnictwa wyższego jest dostępność wykształcenia wyższego. Możemy być zadowoleni z tak dużej grupy młodzieży i dorosłych podejmujących studia, jednak czy nasze uczelnie są faktycznie dostępne dla różnych grup defaworyzowanych? Krytycznej analizy wymaga również miejsce kobiet w szkolnictwie wyższym, nie tylko wśród studentek, ale i kadry akademickiej. Czy kobiety w szkołach wyższych nie doświadczają również zjawiska szklanego sufitu? Czy przewaga dziewcząt wśród studentów kierunków humanistycznych nie pogarsza ich sytuacji na rynku pracy?

Innym aspektem jest edukacja ustawiczna. Czy polskie uczelnie są faktycznie instytucjami, które rozwijają praktykę uczenia się przez całe życie? Czy odpowiednio przygotowują do tego studentów? Czy oferta studiów podyplomowych i innych form dokształcania i doskonalenia zawodowego odpowiada na zapotrzebowanie dorosłych? Czy polskie uczelnie są przyjaznym dla dorosłych środowiskiem edukacyjnym? Wreszcie, do jakich grup wiekowych polskie szkoły wyższe kierują swoją ofertę, aby można mówić o rzeczywistym uczeniu się przez całe życie? W kontekście rozwoju edukacji ustawicznej w środowisku akademickim, warto również postawić pytania o kształcenie zdalne, znacznie poszerzające możliwości edukacyjne społeczeństwa. Zatem na jakim etapie jest rozwój *e-learningu* w polskich uczelniach i czy możemy mówić o edukacji na odległość z prawdziwego zdarzenia?

Zagadnienie, któremu poświęcono również sporo uwagi podczas konferencji, to jakość kształcenia, badań i próba ich oceny w polskich uczelniach? Czy praktyka ukształtowana w tym zakresie faktycznie chroni przed uczelniami typu „producenci dyplomów”. Z drugiej strony należy jednak poddać dyskusji zagadnienie czy opracowane w tym zakresie standardy nie są zbyt ograniczające? Czy nie stają na przeszkodzie twórczości i innowacjom, podobnie jak testy w szkołach podstawowych i gimnazjach ograniczają inwencję uczniów? Więcej miejsca w dyskusjach nad szkołami wyższymi należy również poświęcić kwestiom finansowym, być może lepszemu przygotowaniu kadry do pisania wniosków o granty, rozwijaniu sieci współpracy badawczej, zarówno w Polsce,

jak i poza granicami naszego kraju. Większy nacisk należy położyć na tworzenie zespołów badawczych, szczególnie w pedagogice.

Bardziej rzetelnej analizy wymagają zagadnienia działalności państwowych i prywatnych szkół wyższych. W dokumentach pokonferencyjnych i podczas obrad zwrócono uwagę, że oba sektory mają swoje znaczenie i swój obszar działania, a sprowadzenie szkół wyższych tylko do jednego typu byłoby katastrofą. Wobec tak dużej liczby studiujących mamy bowiem do czynienia ze wzrastającym ich zróżnicowaniem, a zatem i poszukiwaniem uczelni, której oferta najlepiej odpowiada zgłaszanemu przez nich zapotrzebowaniu. Dyskusji wymagają jednak relacje między uczelniami państwowymi i prywatnymi. Wydawać by się mogło, że obrady Światowej Konferencji Szkolnictwa Wyższego nie wnoszą zbyt wiele do już prowadzonych analiz i działań, że promują ogólne, dobrze już znane hasła i zagadnienia. Czasem jednak dobrze jest się przyjrzeć owym kwestiom najbardziej podstawowym, aby uzyskać lepszy wgląd w to czy realizowane są one prawidłowo, czy być może nasza uśpiona czujność i brak świadomości ich znaczenia, nie doprowadziły do potrzeby zmian.

Challenges for higher education in the context of the World Conference on Higher Education

In the paper the World Conference on Higher Education held in Paris in 2009 is discussed. Firstly the author presents conference objectives, leading themes, sessions and round tables discussions. Then she focuses on directions from two reports: "Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution" and "Bucharest Message to the 2009 World Conference on Higher Education – Experiences and Recommendations from the Europe Region". She points to main problems of higher education institutions in global and European context. In the end she analyses those problems from Polish higher education institutions' point of view. She asks questions to be answered and underlines actions to be taken in order to deal with such problems as: access to

higher education, marginalized groups in higher education, academic conditions for lifelong learning, quality assurance, financing higher education, relations between public and private higher education institutions.

Translated by Anna Frąckowiak